

Historie hostince u poutního místa Panny Marie ve Skále (Mariastein)

V překrásném hlubokém a lesními stráněmi obklopeném údolí v severní části území městyse Spálova, v těsné blízkosti řeky Odry, která zde tvoří starou zemskou hranici mezi Moravou a Slezskem, nedaleko poutního místa Panny Marie ve Skále se nachází výletní hostinec s čp. 210. Ten zde stával už za starých časů a dodnes zajišťuje odpočinek a občerstvení poutníkům i turistům. Zatímco o poutním místě Panny Marie ve Skále bylo publikováno několik článků, přičemž některé z nich se zmiňují i o uvedeném hostinci¹, samostatná podrobnější historie hostince schází. Vyplnit tuto mezeru jsme se pokusili v následujícím článku.

30. léta 20. století. Pohled do údolí řeky Odry s poutním místem Panny Marie ve Skále. Archiv Muzejního spolku Rolleder, o.p.s.

Počátky výletního hostince u poutního místa Panny Marie ve Skále lze datovat do let 1848-1852, kdy existence pověstmi opředeného posvátného léčivého pramene způsobila zvýšenou návštěvnost této lokality. Tehdejší majitel spálovského panství Mořic, svob. pán Závíš

z Osenic² (1841-1883), zde proto postavil v roce 1848 vanové lázně k využívání vodoléčby. Byla to jednoduchá dřevěná stavba, v ní byly dřevěným pažením utvořeny menší místnosti a v každé z nich byla postavena dřevěná vana na koupání. Koupele byly jak teplé, tak i studené.

1. Oderské vrchy 1991, č. 1-2, str. 3-6; Oderské vrchy 1997, č. 1-2, str. 12-17; Poodří 2001, č. 1, str. 46-47; Oderský zpravodaj č. 8/2016, VL č. 43, str. 607-614.
2. Nejstarší syn z rodu Závíšů Mořic, svob. pán Závíš z Osenic (*7. 12. 1804 Olomouc/† 18. 11. 1885 Kottling-Neusidel, Rakousy) byl c. k. hejtmanem pěšího pluku č. 15 a posledním majitelem Spálova. Oženil se 22. 1. 1843 s Alolsíí, roz. svob. paní Sedlnickou z Choltic, která zemřela ve Spálově 24. 8. 1883. Neměl mužského potomka, jen tři dcery: Sidonii (*19. 10. 1845/†1891 Spálov), Annu (*29. 3. 1848/†1907 Opava) a Carolu (*20. 4. 1852/†1935 Mladá Vožnice). Rod Závíšů z Osenic držel spálovské panství od roku 1743 celkem 140 let. Mořic, svob. pán Závíš z Osenic, po smrti své manželky zadlužený spálovský statek v roce 1884 prodal.

1870 na spálovském zámku. Dcery svob. pána Mořice Závěše z Osenic. Zleva: Anna, Karola a Sidonia. Archiv rodiny Rasch

Voda do lázní se brala z později zasypané studny, protože posvátná voda z pramene Panny Marie se ze zbožné úcty k vanovým koupelím nepoužívala. V lázních léčil první spálovský vrchnostenský lékař - ranhojič Laurenz Tichý³ (*1812 Přerov/† 9.4.1882 Spálov), kterého Mořic Závěš z Osenic v roce 1843 povolal k pečování o zdraví spálovské vrchnosti a zaměstnanců statku. Léčil také místní i okolní obyvatele. Laurenz Tichý chodíval v létě každý všední den okolo deváté hodiny ze Spálova do lázní, kde od 9. do 11. hodiny pacientům předepisoval koupele a dával „baňky“ s pijavicemi pro odebírání krve. Lázně navštěvovalo hodně lidí, nejvíce jich však bylo z Kravařska. Dřevěné vanové lázně později zničil požár a nebyly už obnoveny. Po lékaři Laurenzi Tichém se zachoval světle šedý pomník v novogotickém slohu, který je zazděn z vnější strany ve východní zdi sakristie spálovského farního kostela sv. Jakuba staršího. Na pomníku je v 10 řádcích vysekán v překladu tento nápis (jednotlivé řádky jsou zde odděleny čárkami):

„Laurenz Tichy, lékař, zemřel 9. dubna 1882, v 70. roku života, Franziska Tichy, zemřela 19. září 1871, v 61. roku života, Odpočívajte v pokoji.“

2020 Spálov - kostel sv. Jakuba Staršího. Pomník zámeckého lékaře Laurence Tichého a jeho manželky Franzisky. Foto Jaroslava Šustková

V roce 1852 byla u Skály Panny Marie postavena malá hospoda s čp. 210, která je znázorněna v příložené mapce (výřez skici z roku 1836). Je na ní zachycen i objekt Spálovského mlýna s budovou čp. 123. O jeho obyvatelích se ještě v textu článku zmíníme. Překročení toku řeky Odry bývalo pro povozy možné jen dvěma brody, dokud v roce 1805 nepostavili oderští soukeníci u Spálovského mlýna první most⁴ přes Odru. Obyvatelé a hosté hostince a lázní (čp. 210) mohli používat

3. Laurenz Tichý se usadil ve Spálově na zámku, čp. 1 s celou rodinou - manželkou Františkou (*1810 Přerov/†19. 9. 1871 Spálov), dcerou městského lékaře v Přerově Vincenta Dvořáka a dětmi Františkem (*28. 11. 1841), Jindřichem (*21. 7. 1843), Ludvíkem (*24. 8. 1848), Rudolfem (*30. 11. 1850 Spálov - později knihovníkem na zámku) a Sofií (*5. 2. 1839 Přerov, čp. 143), která se ve Spálově roku 1864 provdala na zámku za poštovního úředníka z Vídně Laurence Dvořáka. Jako svědek na její svatbě je uveden Mořic, svob. pán Závěš z Osenic.
4. V roce 1800 oderští soukeníci koupili v Klokočově vodní mlýn s čp. 83, který v roce 1803 přestavěli na valchu, aby k ní měli přístup s povozy.

Lázeňský hostinec čp. 210 u poutního místa Panny Marie ve Skále a Spálovský mlýn čp. 123 na výřezu indikační skici z r. 1836. ZA Opava

První majitelé lázeňského hostince - manželé Jozef Böss a Theresie Böss, rozená Hurdes - po svatbě v Potštátě. Archiv rodiny Rasch

Okolo roku 1890. Spálov u lázeňského hostince čp. 210. Na fotografii je Maria Futschik, rozená Böss, pravděpodobně se svým manželem Josefem Futschikem. Archiv rodiny Rasch

1870-1900. Pohledy na lázeňský hostinec u Panny Marie ve Skále. Nahoře bez lávky, dole s dřevěnou lávkou. Archiv Muzejního spolku Rolleder, o.p.s.

pro přechod řeky lávku naproti hostince a při návštěvě Spálovského mlýna i rychlejší na mapce čárkovaně znázorněné pěšiny na pravém břehu řeky.

Prvním lázeňským hostinským byl v roce 1859 Josef Böss⁵ (*2. 11. 1820 Valašské Meziříčí/†11. 7. 1902 Spálov, čp. 210), od roku 1848 panský sluha a stolař na spálovském zámku. Ve svých 37 letech se 18. května roku 1858 v Potštátě oženil s 37letou dcerou soukenického mistra Franze Hurdese Theresií (*20. 11. 1820 Potštát/†17. 7. 1899 Spálov, čp. 210), komornou a kuchařkou ve spálovském zámku. Jedním ze svědků při svatbě byl spálovský lékař Laurenc Tichy. Dodejme, že ještě před sňatkem se 6. září roku 1853 Theresii Hurdes narodila v Potštátě, čp. 43, dcera Maria⁶

5. Josef Böss byl vyznamenán za udatnost ve válce s Itálií pod vedením arcivévody Albrechta zlatou válečnou medailí.
6. Vlastivědní pracovníci František Maršálek a František Sustek uvádí, že Maria byla asi nelegitimní dcerou Mořice, svob. pána Závise z Osenic, a dlouholeté komorné i kuchařky na zámku Theresie Hurdes. Aby zámecký pán zabránil skandálu, našel jí, údajně po dohodě, ženicha Josefa Bösse.

Okolo roku 1900. Spálov u lázeňského hostince čp. 210. Dcery Marie Futschik před výletním hostincem čp. 210 u Skály Panny Marie. Druhá sedící zprava je nejmladší dcera Marie Futschik Laura (*1891). Archiv rodiny Rasch Spálov 1926. U poutního místa Panny Marie ve Skále.

a po svatbě 2. března roku 1859 se manželům Bössovým ve Spálově, čp. 210 narodil i syn Josef Böss ml.⁷. Ten se jako železniční úředník v Krnově oženil 21. října 1884 v Býkově u Krnova (něm. Pickau) s Amálií Herdin (*13. 4. 1853 Býkov, čp. 48). Mária Böss se 4. listopadu roku 1873 provdala⁸ ve spálovském farním kostele sv. Jakuba Staršího za lesníka - Revierförster (toho času hospodářský kontrolor v Podóle⁹) Jozefa Futschika, syna učitele Jiřího Futschika a Veroniky Ehler z Jakubčovic nad Odrou. Ve vesnici Gorowa se jim 10. září 1874 narodila nejstarší dcera Otilie, která byla pokřtěna v nedaleké obci Podóle ve farním kostele Povýšení sv. kříže v Tarnowské diecézi. Futschikovi měli dva syny a sedm dcer, z nichž se šest narodilo mimo domovskou obec na území západní Haliče, kde lesník Jozef Futschik změnil několikrát svého zaměstnavatele¹⁰. Pět dcer Jozefa a Márie Futschik (Vincenzia, Gabriele, Eugenie, Marie

Mária Futschik se svými 7 dcerami. Dole zleva stojící vzadu: Vincenzia, Gabriele, Eugenie, Marie, Otilie. Sedící vpředu: Theresia, Mária Futschik, Laura. Archiv rodiny Rasch

2018 Podóle, Polsko. Farní kostel Povýšení sv. kříže v Tarnowské diecézi, kde byla v roce 1874 pokřtěna dcera Josefa a Márie Futschik Otilie. cs.wikipedia.org

7. Další životní osudy Josefa Bösseho ml. se nám kromě narození a provdání jeho dcery Theresie Hedwig (*11. 10. 1881 Spálov, čp. 210) nepodařilo dohledat. Theresie Hedwig Böss odešla v dospělosti do Vídně, kde se 6. března 1916 ve 34 letech provdala v kostele sv. Floriána (Videň V - Matzleinsdorf) za 42letého Josefa Weigunyho, úředníka rakousko-uherských drah, původem z obce Benešov nad Černou (okr. Český Krumlov).
8. Oddával je farář P. Klement Doleček a Jozefovi Futschikovi byl svědkem nadlesní - oberförster oderského panství Eduard Giržik.
9. Podóle - obec v Malopolském vojvodství, v roce 1873 Halič v Tarnowské diecézi. V současné době se obec po sloučení s menší vesnicí jmenuje Podóle-Gorowa.
10. Soudíme tak podle data a místa narození dcer Otilie v roce 1874 v Gorowu (pokřtěna ve farním kostele Povýšení sv. kříže v Podóle) v Malopolském vojvodství a Marie v roce 1880 ve Lgotě (pokřtěna ve farním kostele sv. Nikolaje ve Witanowicích v krakowském děkanátu), okres Wadowice ve Slezském vojvodství. Místa a data narození dalších čtyř dcer (Vincenzie, Gabriely, Eugenie a Theresie) a z toho odvozená působiště Jozefa Futschika v Haliči se nám nepodařilo dohledat.

Witanowice okres Wadowice, Polsko 1910. Zaniklý starý farní kostel sv. Nikolaje v krakovském děkanátu, kde byla v roce 1880 pokřtěna dcera Josefa a Márie Futschik Marie. cs.wikipedia.org

a Laura) se provdalo, přičemž čtyři dcery¹¹ odešly z domova za svými manžely. Ottilie a Theresia zůstaly svobodné. Pravděpodobně v roce 1890 se Jozef a Márie Futschik vrátili z Haliče¹² do své domovské obce Jakubčovic nad Odrou a na spálovském zámku 19. května roku 1891 Márie Futschik porodila nejmladší dceru Lauru. Jozef Futschik nejprve krátce pracoval jako hospodský¹³ v hostinci u Panny Marie ve Skále a později byl zaměstnán jako lesník na panství „von Badenfeldů“ v Klokočově. Zemřel na tuberkulózu 5. února roku 1893¹⁴ v Klokočově na zámku, čp. 61, v 51 letech.

Po smrti svého otce Jozefa Bösse převzala Mária Futschik vedení hostince, jako pomocné síly ji vypomáhaly dcera Ottilie a po roce 1913 i dcera Theresie, která se vrátila z Vídně¹⁵. Dne 29. května roku 1920 se ve spálovském farním kostele vdávala za 35letého

Spálov, 1920. Svatební fotografie Konráda Rasche jr. a Laury Futschik. Archiv rodiny Rasch

Spálovský mlýn - pila v době, když zde pracoval Konrád Rasch jr. cs.wikipedia.org

11. Vincenzia se provdala za lékaře do Vídně, Gabriele za obchodníka do Těšína, Eugenie za správce statku v Piecziec v Polsku a Marie za sedláka Rudolfa Hauptmanna do Velkých Albrechtic.

12. V pamětech Eriky Sichma, rozené Rasch, se uvádí, že Jozef Futschik zemřel při jezdeckém neštěstí v Haliči, ale nejsou popsány žádné podrobnosti o jeho úmrtí (místo a datum) a neuvádí je ani spálovský vlastivědný pracovník František Šustek. V dostupných polských digitalizovaných matrikách jsme úmrtí Jozefa Futschika do roku 1910 v Haliči nenalezli. Jeho doložené úmrtí jsme však dohledali v matrice zemřelých Klokočova, viz dále.

13. Rodná matrika Laury Futschik, inv. č. 9916, sig. OdXI 16, 1875-1896, Spálov. ZA Olomouc.

14. Úmrtí matrika Jozefa Futschika, sig. Bu XV 17, 1890-1949, Klokočov. MÚ Vítkov. Pohřben byl 8. února 1893 na neznámém místě.

15. Theresie Futschik provozovala ve Vídni kloboučnictví, přičemž bydlela u sestry Vincenzie na adrese Vídeň IV, Margarethenstrasse 38.

Spálovský hřbitov, 1927. Původní pomník Márie Futschik. Archiv rodiny Rasch

lesníka ze Spálovského mlýna¹⁶ Konrada Rasche jr.¹⁷ nejmladší dcera Márie Futschik, 29letá Laura. Oddával je Joseph Lindenthal, farář z Čermné ve Slezsku, za svědky byli řezník Julius Rasch z Vítkova a sedlák Rudolf Hauptmann z Velkých Albrechtic. Měli spolu čtyři děti: Siegfrieda Rasche (20. 7. 1921 – 11. 2. 1945), Eriku Rasch, provdanou Sichma (25. 4. 1926 – 6. 8. 2006) a Theo Rasche (29. 3. 1929 – 10. 11. 2008). Druhorozený Helmut se dožil jen několika dnů. V roce 1926, ještě za života matky Laury Rasch (Márie Futschik), převzali manželé Konrad a Laura Rasch do vlastnictví výletní hostinec u poutního místa Panny Marie ve Skále. Později, 25. května roku 1927 Maria Futschik, známá v kraji jako „Mutter Futschik“ (matka Fučíková), zemřela¹⁸ v hostinci, čp. 210. Konrad Rasch se přeškolil - stal se

Spálovský hřbitov, 1951. Pomník Márie Futschik a Aloisie Klevarové. Archiv rodiny Rasch

hostinským - a společně s manželkou Laurou se rozhodli přestavět doposud skromný starý hostinec na větší a výstavnější letovisko. Přestavba začala v roce 1926, byla dokončena v roce 1929, kdy zde byly postaveny dva nové velké domy: v roce 1926 první dům se sedmi pokoji a restaurací, v roce 1929 druhý dům s devíti pokoji. Hostům byly k dispozici 1, 2, 3 a 4lůžkové pokoje. Na zotavenou zde přicházela hlavně klientela z Kravařska a také podnikatelé z Moravské Ostravy. Konrád Rasch jr. připravil pro letní hosty zajímavé aktivity, jako bylo střílení na asfaltové holuby a ruskou kuželnu, střídané 1,5hodinovou vycházkou na Hadinku s výletní restaurací a koupalištěm.

V letním období, zvláště o víkendech, vyžadoval provoz letoviska zapojení celé rodiny včetně příbuzných.

16. Po rozpadu Rakousko-Uherska ztratil Konrad Rasch jr. zaměstnání lesníka ve vítkovském revíru a pracoval na pile ve Spálovském mlýně, kterou vlastnil do roku 1916 hrabě Johann Platter z Broelu a po něm Josef Hanel. Zde se Konrad Rasch jr. seznámil s Laurou Futschik z nedalekého hostince s čp. 210.

17. Konrad Rasch jr. se narodil 12. října roku 1885 v Horním Víkštejně, čp. 10, hostinskému Konradu Raschovi sr. a jeho manželce Emilii, rozené Benesch.

18. Maria Futschik byla pochována na spálovském hřbitově 28. května 1927. Později zde byla pohřbena i její spolupracovnice v hostinci Aloisie Klevarová (†28. 10. 1951), rozená Tillová, dcera sedláka Tomáše Tilla ze Spálova na usedlosti čp. 103, a její dcera Aloisie Šimová (†2001, na pomníku není uvedena).

Mariastein 1930. Nahoře pohled na nové budovy hostince, dole do jídelny hostince. Archiv rodiny Rasch

Mariastein 1930. Majitel Konrad Rasch jr. při práci před verandou. Archiv rodiny Rasch

Pro hosty byla připravována vydatná kuchyně s následujícím denním jídelníčkem:

snídaně:

káva, čaj, kakao nebo mléko, máslo a dvě housky nebo chléb,

oběd:

polévka, maso (5x až 6x týdně pečené), příloha a 3x týdně moučník,

svačina:

jako snídaně,

večeře:

vydatná masitá jídla, studené mísy.

Zimy na Mariasteině byly oživeny „kačenými hody“, „slavnostmi vína“ a „domácím bálem“, který se brzy stal zábavou pro široké okolí. Dcera Marie Futschik - Resi Rasch - přitom měla znamenité nápady pro výzdobu sálu v podobě papírových sněhových koulí, papírových karafiátů a podobných květin. V prvním patře byl zřízen bar nazývaný „liščí díra“, do kterého se ztráceli hosté unavení tancem. A na léto majitel a hostinský v jedné osobě Konrad Rasch jr. postavil pro hosty před budovami hostince lavičky a stoly, aby si mohli užívat výhled na řeku Odru. Tento pracovně naplněný ale bezstarostný život však trval na Mariasteinu jen do konce 2. světové války.

19. Laura Rasch s dcerou Erikou a synem Theem do Blassenbachu, později tam přišel i manžel Laury-Konrad Rasch jr. Sestry Laury Rasch Otilie a Theresia Futschik do vedlejšího 2 km vzdáleného Elkerhausenu.

Obr. 21 - Mariastein 1930. Letní posezení hostů na lavičkách před budovou hostince. Archiv rodiny Rasch

Po porážce nacistického Německa byli 30. srpna roku 1946 obyvatelé hostince s čp. 210 německé národnosti vysídleni do Hesenska¹⁹ ve středním Německu. Už 14. listopadu 1945 byla na hostinec u poutního místa Panny Marie ve Skále uvalena národní správa a po ní se majitelé tohoto hostince střídali v následujícím pořadí:

- 24. června 1950
 - Svazek lidové správy, správní okres Vítkov
- 25. června 1954
 - OKR Ústřední dílny, n. p. Ostrava
- 17. září 1955
 - Vagonka Tatra, n. p. Studénka
- 15. listopadu 1956
 - Místní národní výbor Spálov
- 23. června 1961
 - Jednota, lidové družstvo Nový Jičín
- od roku 1960
 - OKD - doprava Ostrava
- od roku 2000
 - Lubomír a Vladimíra Milatovi.

Poznámka: naše poděkování patří panu Oskarovi Kubíčkovvi za zapůjčení vzpomínek paní Eriky Sichma, rozené Rasch, panu Karlovi Goldovi za překlady německých textů a panu Lubomírovi Milatovi za poskytnuté informace.

*Pavel Kašpar st. (HVS Odry)
a Jaroslava Šustková (Archiv Spálov).*

Použité zdroje:

Alois Jahn, František Šustek: Ze zápisů o Skále Panny Marie v údolí Odry u Spálova. Vlastivědný zpravodaj Oderské vrchy, ročník XII/1997, č. 1-2, str. 10-17.
František Šustek: Skála Panny Marie v údolí Odry u Spálova. Vlastivědný zpravodaj Oderské vrchy, ročník VI/1991, č. 1-2, str. 3-6.
Petr Lelek: Pramen u poutního místa P. Marie ve Skále u Spálova. Poodří č. 1/2001, str. 46-47.
Petr Lelek: Skála Panny Marie. Vlastivědné listy č. 43

(OZ č. 8/2016, str. 607-614).

Erika Sichma, geborn Rasch: Erinnerungen Erika Sichma, geb. Rasch. Archiv rodiny Rasch.

Šustková J., Kašpar P.: Příspěvek k historii hostince u poutního místa Panny Marie ve Skále. Oderské Vrchy, ročník XXXV/2020, č. 3-4, str. 61-73.

Archiv obce Spálov 1895-1945_1952_pom 762, inv. č. 8_006. Soka Nový Jičín.

Archiv obce Spálov 1895-1945_1952_pom 762, inv. č. 9_240. Soka Nový Jičín.

Archiv obce Spálov 1895-1945_1952_pom 762, inv. č. 8_292. Soka Nový Jičín.

Archiv obce Spálov_evidence osob. Soka Nový Jičín.

František Šustek: Z historie rodů Fragštejnů a Závíšiů na Spálovsku. Zpravodaj Klubu genealogů a historiků Ostrava, č. 25, str. 4-6. Dk ROH Vítkovice 1986.

Sčítací operáty 1857_1869_1880_1890_1900_1910_1921 Spálov čp. 210. Soka Přerov.

Sčítací operáty 1857_1869 Spálov čp. 1. Soka Přerov.

Sčítací operáty 1880_1890 Spálov čp. 1. Soka Přerov.

Sčítací operáty 1900_1910 Spálov čp. 1. Soka Přerov.

Sčítací operáty 1890 Jakubčovic n. O. Soka Opava.

Rodné matriky 1845 - 1921 obce Spálov. ZA Olomouc.

Matriky zemřelých 1857 - 1938 obce Spálov. ZA Olomouc.

N_I-N_inv_c_7140_sig_Od_X_10_1849-1899_Potstat_025. ZA Olomouc.

N_I-N_inv_c_7139_sig_Od_X_9_1815-1849_Potstat_030. ZA Olomouc.

O_I-O_inv_c_7143_sig_Od_X_13_1856-1892_Potstat_007. ZA Olomouc.

Modd 1864 Spalov čp. 1_ Laurenz Dworzak a Sophia Tichy. ZA Olomouc.

Modd 1829 Spálov_syn ranhojiče Rudolf Tichý. ZA Olomouc.

Modd 1870 Spálov_Anna Závisch z Osenic. ZA Olomouc.

Modd 1874 Spálov_Karola Závisch z Osenic. ZA Olomouc.

Modd_Spalov_1873_066_Josef Futschik a Marie Boess. ZA Olomouc.

Modd Spálov 1920_Karl Rasch a Laura Futschik. ZA Olomouc.

Modd Wien V. 1916_Theresia Hedwig Boess. Archiv Wien.

Mn Býkov 1853_Amálie Herdin. ZA Opava.

Modd Býkov 1884_Joseph Boess a Amalia Herdin. ZA Opava.

Velkostatek_Spalov_inv_c_259_sig_E_2 kniha listin_Tichy.

Mz Klokočov 1893 úmrtí Jozefa Futschika). ZA Opava.

Family Search Catalog_Poland, Tarnow Roman Catholic Diocese Church books, 1612-1900.

cs.wikipedia.org, archivnimapy.cuzk.cz.

Použité fotografie pochází z archivu Muzejního spolku Rolleder, v.o.s. a z archivu rodiny Rasch.